

РЕЦЕНЗИЯ

**от проф. д.н. Малина Николова Новкиришка- Стоянова,
преподавател по Римско право в Юридическия факултет
на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“**

относно: конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право, научна специалност „Гражданско и семейно право“, обявен в ДВ, бр. 57 от 26.06.2020 г. от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

1. Данни за процедурата и общо представяне на получените материали

Конкурсът за заемане на академичната длъжност „професор“, в област на висшето образование 3. Стопански, социални и правни науки, професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Гражданско и семейно право“ е обявен за нуждите на катедра по Гражданскоправни науки (КГПН) на Юридическия факултет (ЮФ) при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ), като обявата е публикувана в ДВ, бр. 57 от 26 юни 2020 г. Съставът на научното жури е определен със Заповед № Р33-4706/25.09.2020 г. на Ректора на ПУ.

Единствен кандидат в процедурата за заемане на академичната длъжност е доц. д-р Люба Георгиева Панайотова- Чалъкова.

Представеният от кандидата в конкурса доц. Люба Панайотова-Чалъкова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ (ПРАСПУ) и включва следните документи:

1. молба по образец до ректора за допускане до участие в конкурса;
2. автобиография по европейски формат;
3. диплома за висше образование с придобита образователно-квалификационна степен „магистър“ - нотариално заверено копие;
4. диплома за образователна и научна степен „доктор“ - оригинал или нотариално заверено копие;
5. диплома (свидетелство) за академична длъжност „доцент“ - нотариално заверено копие;
6. списък на научните трудове;
7. справка за спазване на минималните национални изисквания;

8. декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
9. анотации на материалите по чл. 76. от ППРАСПУ включително самооценка на приносите;
10. удостоверение за трудов стаж;
11. документи за учебна работа;
12. документи за научноизследователска дейност.

Кандидатът е приложил общо 17 научни труда, от които една монография, две студии и 14 статии, които са приети за рецензиране .

На заседанието на научното жури на 08.10.2020 г. беше направена проверка във връзка с минималните изисквани точки по групи показатели за различните научни степени и академични длъжности, уредени в ППЗРАСРБ и беше установено, че кандидатът покрива напълно тези критерии и се допуска до участие в конкурса за заемане на длъжността „доцент“ по 3.6 Право (Гражданско и семейно право). На същото заседание бях определена да подготвя рецензия по конкурсната процедура и участващия в нея кандидат.

2. Кратки биографични данни за кандидата

Доцент д-р Люба Панайотова- Чалъкова е завършила висше образование по специалността „Право“ (редовно обучение) в ЮФ на ПУ през 1997 г.

В същия факултет от 1998 г. до настоящия момент работи като асистент (1998-2006 г.), главен асистент (2006 – 2012 г.) и доцент (2013г. до настоящия момент). В периода 1999-2004 г. е докторант към Института за държавата и правото при БАН – гр. София, като защитава докторска дисертация на тема „Вещното право на строеж “ през 2006 г. През 2013 г. е публикуван хабилитационният ѝ труд „Замяната и българското гражданско право“, С., Феня, 2013г., като от същата година и до настоящия момент заема академичната длъжност доцент в КГПН. От 2015г. и до настоящия момент та е ръководител на КГПН в ЮФ на ПУ, също от 2015г. до 2019г. е заместник – председател на Контролен съвет на ПУ, а от 2019 г. и до момента е член на Академичния съвет на ПУ.

Основните научни интереси на доц. Люба Панайотова –Чалъкова са в областта на гражданското и семейното право, предимно във вещното и облигационното право, но има и публикации по семейно право, наследствено право, закрила на културните ценности, интелектуална собственост и др.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

3.1. Учебно-педагогическа дейност на кандидата

Научната и преподавателската кариера на доц. Люба Панайотова – Чалъкова се развиват основно в ПУ от 1998 г. и до момента. Води семинарни занятия, след това и лекции по Вещно право, Нотариална дейност, Кадастър и имотен регистър, Право на интелектуална собственост. Участва като преподавател и Магистърска програма „Публична администрация” на ЮФ на ПУ с дисциплината „Право на собственост. Специализирала е в университетите в Нант (Франция), във Фрибург и в Нюшател, Швейцария и в Швейцарския институт по сравнително право в Лозана. Била е научен ръководител на докторант, който е завършил дисертационния си труд и е отчислен с право на защита, както и член на научни журита по конкурси за заемане на академични длъжности.

Доцент Люба Панайотова- Чалъкова има дългогодишен опит като преподавател и утвърден изследовател в областта на гражданскоправните науки. Участвала е в множество научни конференции и семинари, като на много от тях е била и член на организационните екипи и съставител на сборници с доклади и статии.

3.2. Научна дейност на кандидата

Кандидатът в конкурса за професор по научна специалност „Гражданско и семейно право“ в ПУ доц. Люба Панайотова –Чалъкова има публикации и научна активност, които отговарят напълно на минималните изисквания по ЗРАСРБ в професионално 3.6. Право. Тя има 3 монографии- „Суперфицията по българското вещно право“, С., Фенея, 2009 г. (публикуван дисертационен труд), „Замяната и българското гражданско право“, С., Фенея, 2013г. (хабилитационен труд за доцент) и „Собственост – развитие и перспективи, влияние на конституционната и европейската съдебна практика“, С., Сиела, 2019г., 416 с. ISBN 978–954–28–2783 – 2- представена в настоящата процедура. Автор е и на 16 студии и статии, публикувани в неререферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове. Посочила е и 20 цитирания в такива издания и монографии. Участвала е с доклади в 5 университетски, национални и международни научни конференции. Има участия в множество национални и международни научни проекти (Проект BG05M2OP001 – 1.002-0005 – C01, Център за компетентност „Персонализирана иновативна медицина (ПЕРИМЕД); Международен проект № 1320180013"Правна защита на интелектуалната собственост : Кой има нужда от нея? Защо?" ; Международен проект „ Stimulating the respect of the intellectual property rights among young customers in Bulgaria and Portugal in support of innovation, creativity and entrepreneurship“; Международен проект по програма "ЕРАЗЪМ +" и сключен Договор № 2019-1-BG01-KA201-062268 "Innovative English

studying trough EU legislation promotional talks dint by ICT tools"; Проект № ЧФ17-ЮФ-006 за организиране и провеждане на Юбилейна международна научна конференция по повод 25 г. Юридически факултет на ПУ „Правото – традиции и перспективи“; Проект № ЧФ- 18- ЮФ- 008/2018г „Международна научна конференция на тема : Право и културни ценности“ ; Международен проект „PHYSICS AND THEOLOGY – YESTERDAY AND TODAY , а в момента е ръководител на проект „Имуществените отношения в правото – развитие и перспективи“, № ФП19 – ЮФ – 003 към фонд „Научни изследвания“ в ПУ.

За участие в конкурса кандидатът доц. Люба Панайотова –Чалъкова е представила за рецензиране посочената по- горе монография със заглавие „Собственост – развитие и перспективи, влияние на конституционната и европейската съдебна практика“, издадена от Сиела, София, 2019, 416 с., както и 16 студии и статии, публикувани в рецензирани научни сборници и списания.

На първо място следва да се има предвид **монографичния труд „Собственост – развитие и перспективи, влияние на конституционната и европейската съдебна практика“**. С., Сиела, 2019. На 416 страници с впечатляваща библиография на български, френски и английски език са представени основните проблеми, свързани с понятията за собствеността и правото на собственост както от традиционната вещноправна позиция, така и в една нова и неизследвана до момента в българската правна литература перспектива на анализ на практиката на Конституционния съд на Република България, на Европейския съд по правата на човека в Страсбург и на Съда на Европейския съюз в Люксембург. Както авторката подчертава, в съвременната защита на собствеността на национално и европейско ниво (предвид на традицията в европейските държави и общите основи на правната регламентация на правото на собственост, създадени още в римското право) се наблюдава „криза на вещното право в неговата идентичност, единство и кохерентност“, но и нови тенденции. Променя се уредбата на традиционните имуществени и неимуществени елементи на правото на собственост, увеличава се европейския юрисдикционен контрол и постепенно се налагат изменения както в доктрината, така и в практиката във връзка със защитата на една наднационална собственост, която е различна от защитата на правото на собственост в националните правни системи.

Монографията в значителния обем от 416 страници и е с традиционната структура от Въведение, пет глави с разгъната структура в параграфи и подразделения и Заключение.

Във въведението освен аргументацията на личния интерес на авторката към темата и формулирането на основните задачи на изследването са направени и основните констатации, които налагат този нетрадиционен поглед към правния институт на собствеността- един от най- стабилните и идентифициращ всяка една правна система. Авторката подчертава нарастналото значение на института на правото на собственост не само като на вещно- правен институт, а като система от норми за комплексна защита и гаранции за гражданите не само в национален, но и в европейски общостен план. Анализът в тази посока в цялото съчинение е един от съществените научни приноси в изследваната проблематика.

Глава I е посветена на историческите и правни аспекти в развитието на собствеността. Прави впечатление изключително концентрирания анализ на тази проблематика, която сама по себе си е в обем, достатъчен за създаването на самостоятелна монография. Авторката обаче е концентрирала вниманието само на магистралните линии на развитието на правото на собственост и от тази позиция съответната част от съчинението може да има както дидактическа, така и методологическо значение.

От позицията на моите научни изследвания по римско право отчитам съществения принос на авторката в глава II на съчинението, посветена на развитието на понятието за вещи и разчупването на традиционните класификации. Направените изводи за доближаване на съвременната вещноправна доктрина до достиженията на римската юриспуденция в тази материя несъмнено отчитат и представените в последните десетилетия теории в романистиката, с които се търси полезният модел на обединението на хора, имущества, капитали и пространства в единна наддържавна структура, каквато е представлявала Римската империя в едия край на хронологичното измерение и Европейският съюз- в другия край. Идеята за балансирането на публичния и частния интерес при защитата на правата на собствениците, уреждани от различни системи, но в рамките на тези политически структури, несъмнено е отправен пункт и в практиката както на Конституционния съд на България, така и на съдилищата на ЕС. По- съвременната концепция за тази защита като част от интегралната защита на правата на човека може да възприеме гъвкавата догматична рамка на римската юриспуденция, която отчита реалността и създава основата за „дематериализацията“ на вещите, включвайки правата в категорията на *res incorporeales*. И независимо от това, че тази категория е значително по- богата, обвързана с развитието на обществото, науката, технологиите и пр. в съвременността, в своята основа тя има древната идея за притежанието- както на вещи, така и на права с оглед на конкретната икономическа, социална, политическа и правна реалност.

В глава III са разгледани обобщено правото на собственост и Европейската конвенция за правата на човека (Допълнителен протокол № 1 към ЕКПЧ) и на първо място някои нетрадиционни виждания за собствеността в практиката на ЕСПЧ. Авторката представя нови понятия за обектите на правото на собственост (клиентели, социални престации, административни разрешения, основателни очаквания, право на работа, човешко тяло и др.), като умерено и аргументирано критикува тенденцията за „хипер-проприетаризация“, която създава опасност от игнориране на класическото разбиране за собствеността и нейната правна защита. Интересни са разсъжденията и относно измененията в съдържанието на правото на собственост и новите измерения на правомощията на собствениците (в §2 на гл. III). Използвам случая да припомня, че ако се следва традиционният модел на римското право, според който владението не се включва в т.нар. „класическа триада“, а се запазва автономната му позиция на фактическо отношение с правно значение, може да се намери разрешение за много нови проблеми при упражняването на правомощията на собственика в условията на националното и общностното право. Авторката основателно е пропуснала този елемент на „триадата“ и се е съсредоточила предимно върху разпореждането и ползването. В тази насока може да се помисли и за едно последващо развитие в статии на проблематиката относно плодоприбирането (римската триада включва *usus*, *fructus* и *abusus*), както и интерпретацията на *abusus* не само като разпореждане, но и като злоупотреба с право.

Реално като самостоятелни монографични изследвания могат да се разглеждат и глава IV и глава V на монографията, свързани със засягането на правото на собственост при различни хипотези (отчуждавания, ограничения и обременяване и пр.), аргументирани от обществения интерес и публичната полза. В тази насока могат да се открият много интересни констатации и изводи, както и задърбочен анализ на защитата както от Конституционния съд на България, така и от ЕСПЧ и Европейския съд. Гаранциите за правото на собственост са разгледани в изключително актуалната светлина за прилагането на принципа за върховенството на закона и именно в такъв ракурс е представена съдебната практика. Отчетени са и някои негативни тенденции, както и предложения за тяхното преодоляване. Значим е анализът на понятието за пропорционалност при отчитане на баланса между частния и публичния интерес, подкрепен със съответните решения на съдилищата на най- високо ниво в страната и в ЕС. Именно в тези две глави считам, че е и основният акцент на изследването, като авторката представя своята гледна точка както в догматичен план, така и във връзка с усъвършенстване на практиката и тук се съдържат и значимите научни приноси в разглежданата материя.

Заключението включва достигнатите обобщения относно конкретните практически измерения на защитата на правото на собственост както в национален, така и в европейски план.

Научните приноси на авторката могат да се очертаят, извън конкретните изводи, теоретични конструкции и предложения с практически характер, в създаването на едно интегрално, балансирано, добре аргументирано и написано на авторитетен правен език изследване по един особено важен проблем в цивилистичната наука, който има значение както в национален, така и в европейски план.

В конкурса са представени и **16 публикации в реферирани и нереферирани научни сборници и списания**, които могат да се групират по тематика както следва:

- относно понятието за вещи- „Понятието за вещи“, „Културни ценности с материален и нематериален характер. Сравнение и връзка с обектите на интелектуалната собственост“, „Особености в режима на собственост на културните ценности в българското право“, „Вещите и интелектуалната собственост“, „Развитие при класификацията на вещи в гражданския оборот /res in commercio/ и вещи извън гражданския оборот /res extra commercium/“, „Развитие при класификацията на вещите на недвижими и движими. Влияние на европейското право и съдебна практика“.

- относно ограниченията, отчуждаването, обезщетенията и пр.- „Обезщетението - гаранция срещу своеволни действия по отношение на правото на собственост“, „Собствеността – исторически и правни аспекти“.

- правната защита в национален и европейски план- „Контролът за пропорционалност и правото на собственост / влияние на европейската и конституционната практика“, „Нетрадиционни виждания за собственост в практиката на Европейския съд по правата на човека /Протокол № 1 от Европейската конвенция за правата на човека/“, „Европейски и конституционни аспекти на правомощията на собствениците“

- друга вещноправна проблематика- „Специфика на сънаследствените отношения при прилагането на презумпцията по чл. 69 ЗС“, „Приложението на презумпцията по чл. 69 ЗС към отношения между сънаследници /коментар във връзка с ТР № 1 от 06.08.2012г., ОСГК на ВКС/“, „Някои разсъждения във връзка с договора за арендата в земеделието /във връзка с т. д. № 1/2018г., изх. № ОСГТК/“, „Таксите при заповор върху вземания на длъжника по банкови сметки“, „Промени, настъпили в недвижими имоти в хода на започнати принудителни изпълнения“ .

Те представляват както едно цялостно съсредоточаване върху вещноправната проблематика като обект на научните изследвания на

кандидата, така и значими резултати от тези изследвания. В тези представени за конкурса статии и студии проличава задълбочеността на един вече утвърден млад учен, който не се притеснява от предизвикателствата на „големите теми“, каквато е тази за правото на собственост, умело и деликатно полемизира с както с авторите на научни съчинения, така и с произнесените решения в съдебната практика и дава своя принос към изследването на посочената проблематика в детайли и в нов прочит в съвременната епоха.

Посочените от кандидата доц. Люба Панайотова- Чалъкова 20 цитирания в монографии, статии и студии на авторитетни колеги (а вероятно и много повече, което обаче при съществуващата система за идентифициране не може да се установи изчерпателно) са доказателство за значимостта на нейните изследвания, тяхното познаване и използване в българската цивилистична литература.

4. Оценка на личния принос на кандидата

Всички представени в конкурса съчинения на доц. Люба Панайотова-Чалъкова са неен личен авторски продукт. В тях е отразен специфичният ѝ творчески почерк, както и научната прецизност, компетентност и уравновесеност, точното позоваване на съчиненията на други автори и на съдебната практика и оригиналността на изследванията ѝ. Може уверено да се твърди, че тя допринася за развитието на българската цивилистика и по-специално на вещноправната проблематика с оригинални начин.

5. Критични забележки и препоръки

Бих се въздържала от каквито и да е критични бележки, които биха отразявали мое виждане по посочената проблематика, но не биха били обективна оценка на монографичния труд и представените в конкурса статии.

Предвид обаче на значимостта на анализите и някои особено оригинални изводи препоръчвам на авторката да обмисли участие с достигнатите от нея научни резултати в международни форуми и представянето им на чужди езици, което би било не само с оглед на нейното научно експониране, но и на представянето на българската цивилистична наука и нейните утвърдени представители по достоен начин пред европейската правна общност.

6. Лични впечатления

Особено съм впечатлена от научната задълбоченост на кандидата доц. Люба Панайотова- Чалъкова, както и от нейната систематична и последователна работа по дадена проблематика, в която тя влага особено усърдие и се стреми към максималното ѝ познаване и изчерпване на

дискусионните проблеми, с привеждане на обширна аргументация на различни автори, с познаване на литературата и съдебната практика на национално и европейско ниво и умело използване на перфектната си езикова подготовка.

Бих искала да отбележа и забележителният интерес на авторката към римската юриспруденция, като в монографиите и в статиите ѝ се откриват особено интересни наблюдения и идеи за приемствеността в правото от Древния Рим до наши дни. Впечатлена съм и от множеството дискусии и обсъждания, които сме имали в рамките на отличните ни лични и колегиални отношения, в непрестанния ѝ стремеж да проучва дадена тема в диахроничен план и в нейния задълбочен аналитичен подход.

Заключение

Документите и материалите, представени от кандидата в конкурса на ПУ за професор в професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Гражданско и семейно право“ доц. д-р Люба Панайотова-Чалъкова отговарят на всички отговарят на изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния ПРАСПУ. Тя е представила достатъчен брой научни трудове, публикувани след тези, използвани при защитата на ОНС „доктор“ и в процедурата за доцент в ЮФ на ПУ. В нейните съчинения има оригинални научни приноси, публикувани в списания и научни сборници. Постигнатите от кандидата резултати в учебната и научно-изследователската дейност, напълно съответстват на нормативните изисквания за заемането на академичната длъжност „професор“.

Предвид гореизложеното изразявам своята положителна оценка и препоръчвам на научното жури да предложи на Факултетния съвет на Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ доц. д-р Люба Панайотова-Чалъкова да бъде избрана на академичната длъжност „професор“, в област на висшето образование 3. Стопански, социални и правни науки, професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Гражданско и семейно право“.

Пловдив,
3 ноември 2020 г.

Рецензент:
(проф. д.н. Малина Новкиришка- Стоянова)